

28/04/20

לכבוד: אחראים מוסדיים ורכזי תכנית ההנגשה לחברה הערבית במוסדות

ות"ת-מרכזת אגף תקצוב חברה קהילה ומכילות- גברת דועא כעביה

הנדון: סיכום מפגש אחראים ורכזים של תכנית ההנגשה להשכלה גבוהה בחברה הערבית.

ב-26/4/20 נערכה פגישה בה השתתפו 48 נציגים מכ-30 מוסדות, בהם אחראים מוסדיים, רכזים, מנהלי פרויקטים עבור החברה הערבית במוסדות ויועצים.

מטרות הפגישה:

1. למפות את האתגרים הייחודיים שיש בימים אלה לסטודנטים ערבים בעקבות משבר הקורונה.

2. לגבש המלצות לצמצום ההשלכות של אתגרים אלו על מנת למנוע נשירה ופגיעה בהישגים.

עם פרוץ משבר מגפת הקורונה החלו רכזי תכנית ההנגשה לדון על הבעיות שצצו עקב המעבר הלמידה מרחוק בקרב הסטודנטים הערבים. מוסדות ההשכלה הגבוהה ממשיכים בלימוד והוראה באופן מקוון. הם נערכו במהירות מרשימה להמשיך הקורסים וסמסטר ב' נפתח במוסדות. במקביל, 75% מחברי הסגל המנהלי הוצאו לחל"ת. ביניהם נמצאים רכזים מקצועיים האחראים על מתן שירותים לסטודנטים ערבים, שהם עובדי המערך המנהלי, שמונו בהוראת ות"ת תחת תוכנית החומש להנגשת ההשכלה הגבוהה לחברה הערבית.

רכזי תכנית ההנגשה מאורגנים תחת פורום עמיתים המוביל על ידי עמותת יזמות אברהם. מתהליך המיפוי שערכנו בשבועות הראשונים, עלו הבעיות הבאות:

1. הסטודנטים ניצבים כעת בפני בעיות חדשות מעבר לאתגרים הרגילים, כפי שיפורט להלן

2. כוח האדם במוסדות בשירותי הדקנט ובתכנית ההנגשה הצטמצם

3. חלק מן השירותים של תכנית ההנגשה אינו מתקיים.

אי לכך עלה צורך לערוך מיפוי מעמיק יותר ולהרחיב את מעגל הדיון יחד עם אחראים מוסדיים. ב-26/4/20 נערכה פגישה בה השתתפו 48 נציגים מכ-30 מוסדות, בהם אחראים מוסדיים, רכזים, מנהלי פרויקטים עבור החברה הערבית במוסדות ויועצים.

להלן הסוגיות שעלו במפגש:

1. האתגרים והחסמים של סטודנטים ערבים הייחודיים להם בתקופה זו:

- פער דיגיטלי- מחסור חמור במחשבים ובתשתית אינטרנט ביישובים. זוהי בעיה החוצה אזורים גיאוגרפיים, ורלוונטית כמעט לכל הסטודנטים הערבים. הבעיה החמורה ביותר זוהתה בנגב.
- חוסר במרחב למידה: סטודנטים ערבים רגילים ללמוד בספרייה, בקמפוס ולא בבתיהם, שם פעמים רבות יש מחסור באזורי למידה. כמו כן בבית ישנה ציפייה מהסטודנטים לסייע במטלות המשפחה השונות, סיוע לאחים קטנים, ילדים – כל אלה מקשים על יצירת אווירת למידה.
- קושי בשימור שיגרה: בעיה האופיינית לסטודנטים דור ראשון - חוסר הכרות ברמת המשפחה של צרכי הלימוד, המשפיעה על קושי ליצור אווירה לימודית רציפה ושגרתית. תקופת הרמדאן עלולה להחמיר זאת.
- כלכלי: בעיות כלכליות הן של המשפחות והן של הסטודנטים הוחמרו. סטודנטים פוטרו מעבודתם ומסייעים למשפחה ולא יכולים לשלם שכר לימוד. כמו כן ישנם סטודנטים רבים שעזבו את המעונות ועדיין משלמים שכ"ד.
- לימודי: לסטודנטים ערבים יש קושי שפתי שצף כרגע באופן דרמטי. ישנו קושי להקשיב לשיעור מקוון בגלל הקצב המהיר וצורך בהסתגלות. בנוסף, סטודנטים ערבים רבים רגילים ללמוד בקבוצות על מנת להתגבר על מחסום השפה והפער הלימודי - אולם בימים אלה נאלצים ללמוד לבד.
- לימודי: סטודנטים עם לקויות של שמיעה וראייה מתקשים כעת באופן יוצא דופן, שכן מערך הליווי מתקשה לתמוך בהם כעת.

- נפשי: דווח כי סטודנטים נקלעו למשבר רגשי עמוק. מערכי הסיוע מתקשים לשכנע סטודנטים ערבים לקבל עזרה נפשית גם בשיגרה, ועתה בעיה זו אקוטית מתמיד.
- אתיקה: עלולה להיווצר בתקופה זו תפיסה שכללי האתיקה יהיו גמישים יותר וסטודנטים עלולים להעתיק או לכתוב עבודות ללא עמידה בכללי האתיקה האקדמיים.
- מבחני יע"ל - מבחני יע"ל לא מתקיימים בתקופה זו, מה שעלול לפגוע ביכולת של סטודנטים לעבור באופן תקין לשנת הלימודים הבאה.

למדנו על פעולות שנעשות במוסדות:

- תמיכה רגשית – סיוע באמצעות קו חירום של מרצים מתחום מדעי ההתנהגות
- נהלי רמדאן - נשלחו באופן מונגש לכל הסגל
- יצירת קשר פרואקטיבי עם הסטודנטים- ככלי קריטי בתקופה זו, מבוצע במספר מוסדות.
- נשלחו שאלוני מיפוי לטובת תמונת מצב בנושא מחשוב, סביבת למידה, יעילות השיעורים וכדומה.
- באחד מן המוסדות הוכן קובץ עם טיפים ללמידה מרחוק שנשלח לכלל הסטודנטים בעברית ובערבית.
- בחלק מהמוסדות מתקיימים שיעורי עזר וחונכיות אישיות וקבוצתיות און ליין.
- חלוקת שוברים של Gool לטובת תרגול On line.
- סדנאות התמודדות במצבי לחץ בזום.
- תמיכה רגשית בזמן הקורונה.
- מיומנויות למידה פרטני וקבוצתי.
- תגבור אמצעי ההתקשרות עם הסטודנטים, שיחות מרחוק, פנייה דרך מיילים, טלפון זמין 24 שעות, מודעות דרך דפי פייסבוק ועוד.
- מודעות ומידע תורגם לערבית.

אתגרים הקיימים ברמה המוסדית:

- עלה צורך להכין מערך הסבר למרצים להבנת האתגרים המיוחדים לסטודנטים הערבים, ולמתן הנחיות והמלצות כיצד ללמד בצורה מותאמת.
- ברוב המוסדות יש פיחות בכוח אדם הנותן שירותים ייעודיים לסטודנטים הערבים. הסיבה לכך נעוצה במדיניות הכללית של הפחתה בכמות הסגל המנהלי והיא אינה ייחודית כמובן לבעלי תפקידים אלה. הנהלות המוסדות פעלו באופן התואם את הציפייה מהם והשאירו רק בעלי תפקידים שהוגדרו כחיוניים.
- מהנתונים עולה שרוב השירותים ניתנים באופן חלקי, חלקם ניתנים כרגיל וחלקם לא ניתנים כלל. בעיקר מטריד שקורסי תגבור נפגעו ברבים מן המוסדות וכן החניכה האקדמית. ההתאמות שנעשות בשטח לא תמיד מצליחות להתמודד עם החסמים החדשים ולכן שירותים רבים ניתנים בצורה לא אפקטיבית.
- מוסדות הנותנים שירות לסטודנטים מהנגב מספרים על אתגרים גדולים ביותר, ומצביעים על מצוקה גדולה עם חשש כבד לנשירה כלכלית ולימודית של סטודנטים. תכנית "שער לאקדמיה" נותנת מענה רק ל-10 אחוז מתוכם.

דועא כעביה, מרכזת קהילה ומכינות בות"ת, שהשתתפה בפגישה עדכנה:

1. תקציב תכנית ההנגשה תש"פ יימשך באופן המתוכנן ואינו מקוצץ.
2. ישנה חשיבות גדולה בות"ת מל"ג לשמוע את הצרכים והקשיים שעולים - תכנית ההנגשה לחברה הערבית חשובה מאד.
3. מבקשת שמוסדות שערכו מיפוי לצרכי הסטודנטים יעבירו אליה את התוצאות, כדי שתוכל ללמוד מכך.
4. תכניות "שער לאקדמיה" במוסדות השונים בדרום קיבלו תקציב תוספתי מיוחד לרכישת מחשבים ניידים עבור משתתפי תכנית זו.

בפגישה ביקשו המשתתפים לערב את ות"ת בסוגיות הבאות:

1. ישנו צורך דחוף לכתוב תוכנית לאסטרטגיית טיפול במשבר והשלכתיו על סטודנטים ערבים לשנת תש"פ ותשפ"א.

2. בעלת התפקיד בות"ת האחראית על תקצוב תכנית ההנגשה, מרכזת אגף תקצוב חברה קהילה ומכונות – גב' דועא כעביה, הוצאה לחופשה בתקופה זו. יש צורך להשיבה בדחיפות לעבודה על מנת לתת מענה לסוגיות הרבות העולות במוסדות.
3. קיימת עמימות בקרב בעלי תפקידים במוסדות, ובעיקר בקרב הרכזים, ביחס להמשך קיום מסגרת תקציב תכנית ההנגשה לשנת 2020 כמתוכנן, ולכן בעלי תפקידים בחלק מן המוסדות חוששים לאשר פעילות והפעלת כוח אדם העוסק בחניכה לימודית ורגשית. עלתה בקשה להוציא בדחיפות מכתב רשמי למוסדות, אשר מודיע על המשך רציפות התקצוב בשנת תש"פ על מנת להשיב את מלוא הפעילות לסדרה.
4. בשל המצב החומרי של הסטודנטים הערבים יש צורך מידי הן במלגות והן במחשבים. לרוב המוסדות ישנה יתרה תקציבית בשל הפסקת הפעילות הפרונטלית. עלתה בקשה להוציא אישור רשמי מאת הות"ת למוסדות לעשות הסבה של התקציב הקיים לטובת מלגות ומחשבים עבור הסטודנטים הזקוקים לכך.

ברכה, יעל מעין,

יו"ר הפורום של תכנית ההנגשה ומנהלת מחלקת חינוך ביוזמות אברהם